

Masarykova univerzita

Filozofická fakulta

Ústav PVH a archivnictví

Seminární práce

Dějiny archivnictví

Antonín Gindely, historik a archivář (1829–1892).

130 let Archivu země České

Vypracovala: Michaela Balá, 449546

Dne 3. září 1829 se v Praze, v Černínském paláci, narodil Antonín Gindely. Narodil se do národnostně smíšené rodiny. Jeho otec byl Němec, jehož rodina žila v Uhrách a matka byla Češka, po které Gindely přijal i národnost.

Nejdříve studoval na hlavní škole na Malé Straně, potom nastoupil na malostranské gymnázium. Na gymnáziu v něm jeho profesor V. Al. Svoboda vzbudil zájem o historii. Bylo tedy překvapením, že po absolvování filozofické fakulty pražské univerzity nastoupil na teologickou fakultu místo na historii. Seminář opustil po dvou letech studia a své rozhodnutí odůvodňoval svou láskou k historii. Není proto zcela jasné, proč ještě mezi tím nastoupil na studium práv a až potom na studium historie. V roce 1852 kdy Gindelymu bylo dvacet tři let, získal doktorát z filozofie a byl jmenován prozatímním učitelem němčiny na České reálné škole v Praze. Následující rok byl jmenován suplujícím profesorem dějin na olomoucké univerzitě až do roku 1855, kdy byla univerzita zrušena. Když se Gindely ocitl bez místa, poskytlo mu ministerstvo vyučování placené studijní volna na jeden rok. Pro Gindelyho to byla možnost, aby se mohl věnovat vědecké práci.

V době, kdy působil na univerzitě v Olomouci, začal uvažovat o napsání dějin Jednoty bratrské. První článek uveřejnil ve Zprávách Vídeňské akademie v roce 1854. Byla to rozprava o věroučných názorech Bratří. O rok později vydal životopis J. A. Komenského opět ve Zprávách Vídeňské akademie. V roce 1856 podnikl svoji první cestu po archivech a knihovnách. Účelem cesty bylo vyhledat materiály pro dějiny Jednoty. Nejprve navštívil Mladou Boleslav a její okolí, potom pokračoval do zahraničí. Ze zahraničních měst navštívil například Berlín, Brusel, Gdaňsk, Hamburk, Kodaň, ale nejvýznamnější byla návštěva Ochranova a Lešna, kde objevil zcela nové materiály.

Po svém návratu usiloval o místo na některé z našich univerzit, bohužel bez úspěchu. Začal tedy opět vyučovat na české reálce v Praze, kde byl 1857 jmenován skutečným profesorem. Krom vyučování se také věnoval sepsování Dějin Jednoty bratrské, které psal v německém jazyce. První svazek vyšel roku 1857 a druhý svazek hned o rok později. Potom začal pracovat na třetím svazku Dějin Jednoty Bratrské. Díky tomuto dílu si získal pozornost Františka Palackého. Ten hledal někoho, kdo by po něm pokračoval v sepsování českých dějin. Mladý Gindely, se kterým sdílel některé názory, se zdál vhodnou volbou. V roce 1859 se Gindely a Palacký sešli v Lobkovicích, kde se domluvili, že Gindely bude pokračovat na díle Palackého, ale až po dokončení svých rozpracovaných prací. Palacký mu na oplátku

slíbil, že mu bude přiděleno místo zemského archiváře.

Mezitím Gindely přerušil práci na třetím svazku Dějin Jednoty bratrské a zaměřil se na vládu císaře Rudolfa II. Usoudil, že toto období dějin nejde zpracovat pouze jako část Dějin Jednoty bratrské. V roce 1858 odjel bádát do archivu v Mnichově, kde pro velké množství nálezů se rozhodl, že svou oblast bádání rozšíří na evropské politické dějiny. Tvrdil, že nejde zkoumat pouze část bez širšího kontextu, bohužel u svých kolegů nenašel pochopení a bylo mu vyčítáno, že se odcizil od národních dějin. Po návratu z Mnichova pobyl nějaký čas ve Vídni, kde se dozvěděl, že nebyl jmenován univerzitním profesorem. Jako kompenzaci mu ministerstvo vyučování nabídlo dvouletou dovolenou a podporu na archivní výzkum. Této příležitosti Gindely využil k cestám po evropských archivech. Největší význam měla asi návštěva archivu v Simancas, kde se zabýval korespondencí španělských vyslanců a zkoumal zahraniční politiku Španělska.

Po svém návratu z cest zjistil, že nebude ani univerzitním profesorem ani zemským archivářem. Přijal tedy místo knihovníka pro Jiřího z Lobkovic. Také mu byla prodloužena dovolená o další rok. Tento čas využil ke zpracování díla o Rudolfu II. První díl vyšel 1862 a druhý roku 1865.

František Palacký pomalu začal realizovat dohodu, kterou uzavřeli s Gindelym. Po odchodu zemského registrátora a archiváře na odpočinek, podal v červenci 1862 návrh na zřízení samostatného místa zemského archiváře. Také napsal, že vhodný kandidát je Antonín Gindely, který bude zároveň pokračovat na jeho Dějinách národu českého. Zemský výbor vyhověl návrhu Palackého a k 1. říjnu 1862 jmenoval Antonína Gindelyho zemským archivářem a přidělil mu plat 1000 zlatých ročně. Tento den je také dnem založení zemského archivu. Krátce na to byl jmenován mimořádným profesorem na pražské univerzitě a o čtyři roky později se stal řádným profesorem. Místo knihovníka, profesora na univerzitě i zemského archiváře vykonával až do své smrti.

Archiv byl sice zřízen, ale pouze formálně, zatím neměl žádné archiválie. Gindely začal usilovat o získání fondů do archivu. První krok bylo odevzdání archiválií, které byli v držení země. Jeho vize byla získat historické dokumenty z celé země, pokud nebylo možno získat originál, pořídit alespoň opis. Takto byl položen základ sbírky opisů.

V roce 1866 sněm konečně definitivně ustanovil zemský archiv jako úřední archiv,

který uchovává a přejímá listiny vztahující se k majetku království Českého a jako historický archiv sbírat a uchovávat listiny, jak originály, tak opisy, které se vztahují k české zemi. V roce 1890 obsahovala sbírka opisů 84 660 kusů. Větší důraz, byl kladen na historické oddělení, které mělo za úkol vědeckou činnost. Gindely se však také snažil získat archivní fondy například desky zemské, berní rulu nebo tereziánský a josefínský katastr. Archiv měl pouze malé personální zajištění. Do roku 1865 měl pouze jednoho spolupracovníka, od roku 1865 měl už dva spolupracovníky.

Gindely i nadále podnikal cesty do zahraničních archivů. V roce 1881 papež Lev XIII. nechal otevřít Vatikánský archiv pro badatele. Gindely se hned následující rok vypravil do Říma na vlastní náklady. Po svém návratu podal návrh, aby byl ve vatikánských archivech prováděn soustavný výzkum k českým dějinám. Tento nápad byl realizován v roce 1886.

S vědeckou činností archivu souvisela i vydavatelská činnost. V roce 1863 začal archiv vydávat edici Monumenta historiae Bohemica. Nejvýznamnějším počinem archivu bylo vydání edice Sněmy české od let 1526 až po naši dobu. První svazek vyšel v roce 1877.

Po vydání dějin vlády Rudolfa II. začal Gindely pracovat na dějinách třicetileté války, které chtěl sepsat ve čtyřech dílech. První díl vyšel roku 1870. Druhý a třetí díl vyšel v roce 1878 a díl čtvrtý v roce 1880. Viděl, že pro velké množství pramenů nebude moci dílo dovést až do roku 1648, rozhodl se ho ukončit Valdštejnovou smrtí nebo Pražským mírem (1635), ani tento záměr se mu nepovedl.

Kromě velkého množství publikací, edic a článků také napsal mnoho učebnic pro všechny druhy škol. Jeho učebnice byly používány na středních školách po celém Rakousku. Za jeho publikovaná díla se mu v roce 1864 dostalo pocty, že se stal řádným členem Královské české společnosti nauk a v roce 1861 byl jmenován řádným členem Vídeňské akademie, později Uherské akademie a nakonec České akademie věd a umění.

Ke konci svého života byl Gindely kritizován mladými historiky za to, že nepokračoval v díle Františka Palackého, jak slíbil. Další pro co byl napadán, byla téma jeho vědeckých prací, že se odvrací od národních dějin a soustředí se na dějiny evropské. Také byl napadán, že není Čechem, i když Gindely sám sebe vždy za Čecha považoval. Pod tímto tlakem Gindely odešel v červenci 1892 na zdravotní dovolenou, ze které už se nevrátil. Podlehl nemoci 24. října 1892.

I když byl svými současníky kritizován, z dnešního pohledu patří mezi nejvýznamnější osobnosti českého archivnictví.